

УДК 33:303.425

ЕКОНОМІКА СПІЛЬНОГО СПОЖИВАННЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**Каширнікова І.О., к.е.н.
Щеглова О.Ю., к.т.н.,
Бородін М.О., к.е.н.***Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*

Стаття присвячена дослідженню економічної моделі спільного споживання. Було виявлено загальні переваги та недоліки концепції спільного споживання, а також масштаби її поширення у світі. Визначено теоретичні аспекти даного поняття та перспективи розвитку цієї бізнес-моделі. Розглянуто сучасний стан, характер та динаміку розвитку економіки спільного споживання в Україні. Встановлено, що дана модель базується на діяльності відповідних онлайн-сервісів, які спрямовані на забезпечення безпечної та зручної комерційної взаємодії між її учасниками. Також розглянуто декілька прикладів міжнародних організацій, діяльність яких базується на принципах концепції спільного споживання. Встановлено, що дана економічна модель сприяє ефективному використанню ресурсів та підвищенню загального рівня життя населення, а також дозволить зменшити рівень корупції у країні за рахунок відсутності посередників в угодах.

Ключові слова: власність, спільне споживання, економічна модель, рівень життя населення, каршерінг

УДК 33:303.425

SHARING ECONOMY IN THE MODERN SOCIETY**Kashyrnikova I., PhD in Economics
Sheglova O., PhD in Techn.Sc.,
Borodin M., PhD in Economics***Prydniprovs'ka State Academy of Civil Engineering and Architecture*

The article is devoted to the study of the economic model of common consumption. The general advantages and disadvantages of the concept of shared consumption, as well as the extent of its distribution in the world, were revealed. The theoretical aspects of this concept and prospects of development of this business model are determined. The present state, character and dynamics of the development of the economy of common consumption in Ukraine are considered. It is established that this model is based on the activities of relevant online services, which are aimed at ensuring safe and convenient commercial interaction between its participants. Several examples of international organizations, which activities are based on the principles of the concept of common consumption, are also considered. It is established that this economic model promotes effective use of resources and raising the general standard of living of the population, as well as will reduce the level of corruption in the country due to the lack of intermediaries in the transactions.

© Каширнікова І.О., к.е.н., Щеглова О.Ю., к.т.н., Бородін М.О., к.е.н., 2018

Keywords: property, common consumption, economic model, living standards of the population, carsharing.

Актуальність проблеми. На фоні загального розвитку комунікаційних технологій з'явилося таке явище як шерингова економіка або економіка спільного споживання. На сьогодні економіка спільного споживання є однією із провідних платформ для реалізації ринкових відносин. Ця модель економічних відносин, на нашу думку, є надзвичайно актуальною для України, оскільки в умовах економічної кризи та нестабільності може допомогти в певній мірі боротися з проблемами бідності українського населення.

Аналіз останніх наукових досліджень. Аналіз останніх публікацій свідчить, що розробкою теоретико-методологічних аспектів і науково-практичних проблем економіки спільного споживання займалися такі західні вчені як Н.В. Біггарт, Л. Гански, Р. Делбрайдж, А. Ісмаїл, А. Леонард, К. Мігер [1], Дж. Чемберлейн, Дж. Шектман. Але погляди зазначених авторів на поставлену проблему часто відрізняються через відмінності в уявленні ними структури та складових елементів економіки спільного споживання, різних підходів до функціонування даної бізнес-моделі. В Україні дослідження розвитку економіки спільного споживання є новим напрямом, вивченню якого практично не приділялася увага в сучасній науковій економічній літературі.

Метою даного дослідження є вивчення міжнародного досвіду розвитку економіки спільного споживання та можливості розвитку даної бізнес-моделі в Україні як одного з перспективних напрямів подолання проблем зuboжіння українського населення.

Викладення основного матеріалу. Спільне споживання – це економічна модель, заснована на колективному використанні товарів і послуг, тобто обмін замість покупки або оренда замість володіння активами. Основний принцип цієї моделі полягає у тому, що власник будь-якого активу дозволяє користуватися ним іншим людям, безкоштовно або стягуючи за це договірну плату. Отже, каталізатором розвитку нової форми економічних відносин стало бажання людей заощаджувати.

Поширення бізнес-моделі економіки спільного споживання було прискорено глобальною економічною кризою 2008 року, що змусило людей більш економити на споживанні товарів та послуг. Саме за 2008

року створюються інтернет-платформи, що поєднують між собою попит та пропозицію. З іншого боку, на розвиток нової моделі позитивно вплинуло поширення інформаційних технологій у всьому світі, зокрема: стрімкий рост інтернет-користувачів та отримання доступу до високошвидкісного інтернету, здешевлення електроніки та гаджетів, зростання онлайн товариств за інтересами.

Володіти річчю означає спочатку витратити кошти на її придбання, а потім час від часу виділяти певні суми на її обслуговування та зберігання. Спільне споживання навпаки базується на ідеї, що іноді зручніше платити за тимчасовий доступ до продукту, ніж володіти ним. Замість того, щоб володіти всім, можна брати в оренду те, що потрібно, а натомість так само надавати в оренду свої речі.

Загалом, концепція вторинного використання не нова. Вона почала своє існування ще за часів панування первіснообщинного ладу, коли всі засоби та предмети праці були спільними. Однак поява інтернету і нових технологій дозволили розширити подібну практику в принципово нових масштабах, залучивши до обміну незнайомих один одному людей. Ідея створення подібних платформ спільного користування тимчасово вільними речами активно обговорювалася ще наприкінці 90-х років ХХ століття. Проте як явище економіка спільного споживання стала можливою лише в епоху бурхливого розвитку інтернету, створення соціальних мереж та появи онлайн співтовариств за інтересами.

Як пише видання *The Economist*, економіка спільного споживання є хорошим прикладом «перекладання» вартості Інтернету на вартість товарів і послуг для споживачів. І хоча ця нова модель економічних взаємин розвивається досить неконтрольовано і спонтанно, і відтак становить загрозу для діючих бізнес-моделей, побудованих за традиційними правилами, вона володіє величезним потенціалом для розвитку [2]. Тобто, іншими словами, глобальний тренд спільного користування перетворюється в суспільну необхідність, що потребує чітких «правил гри».

Експерти Європейської організації споживачів (BEUC) переконані, що «... зараз найбільш актуальним завданням є зрозуміти, як чинні європейські та національні закони збігаються (або ні) з принципами економіки спільної участі. Це те, що на даний момент залишається нез'ясованим. В тих країнах, де виявляють, що чинне законодавство не

повною мірою захищає споживачів, уряди повинні діяти швидко, щоб змінити діючі закони і гарантувати надійний захист споживачам, які пропонують або купують товари та послуги завдяки економіці спільного споживання» [3].

Отже, в глобальній економіці сьогодні підвищується взаємозалежність суб'єктів всіх рівнів. В цих умовах відчувається потреба у налагодженні взаємовигідного співробітництва. З процесами глобалізації міжнародної торгівлі, розвитком логістичних мереж, нарощуванням обсягів та урізноманітненням фінансових трансакцій, розвитком ринкової лібералізації, а також, безперечно, із стрімким поширенням соціальних мереж та віртуальних технологій національні економіки стають більш відкритими, і звісно, вразливими до зовнішніх впливів. Саме тому відбувається якісне перетворення традиційних зовнішньоекономічних зв'язків та пошук альтернативних моделей економічної взаємодії між країнами на засадах сталого розвитку, при якому одночасно розв'язуються проблеми глобального характеру.

На сьогоднішній день спільне використання товарів та послуг стає все більш популярним у світі. Проведені опитування суспільної думки показали, що сьогодні 78% жителів західних країн не заперечують проти надання своїх речей у спільне користування незнайомим людям за певну винагороду.

За прогнозами експертів до 2025 року доля економіки спільного споживання може досягти 300 мільярдів доларів США за сучасним рівнем цін [4]. Такому стрімкому поширенню даної концепції сприяє ряд її переваг:

1) економія та оптимізація використання ресурсів – за рахунок того, що один товар може багаторазово використовуватись різними людьми, є можливість скоротити обсяги виробництва цих товарів і, відповідно, – витрати ресурсів;

2) збереження екології навколишнього середовища – оптимізація використання ресурсів дозволить також зменшити кількість відходів виробництва та мінімізувати витрати на їх утилізацію;

3) поліпшення рівня життя населення – орендодавці отримують додатковий дохід, а орендоотримувачі мають змогу користуватись річчю, яка їм необхідна у певний момент часу, але яку вони не мають можливості придбати;

4) мобільність – споживач отримує змогу оптимізувати свій житловий простір за рахунок того, що непотрібно витратити місце для зберігання предметів, які використовуються досить рідко. Даний фактор особливо актуальний для країн з високою густотою населення, наприклад Китаю.

Таким чином, не обов'язково витратити кошти, наприклад, на покупку дреля лише для того, щоб зробити кілька отворів, коли можна взяти його в оренду у сусіда на кілька годин.

В концепції економіки спільного споживання крім переваг є також і певні недоліки:

1) захист прав сторін угоди – на сьогоднішній день законодавство не враховує специфіку економіки спільного споживання та не гарантує безпечні умови угоди. Так, наприклад, є ризик того, що споживач може зламати або навіть не повернути річ її власнику;

2) оподаткування діяльності учасників – для стягнення податку необхідно фіксувати кожну угоду, що не завжди можливо. Крім цього, також необхідно розрахувати оптимальні податкові ставки на подібні послуги;

3) скорочення прибутків виробників – зменшення обсягів виробництва певних товарів призведе до скорочення доходів їх виробників. Для вирішення цієї проблеми підприємці мають або шукати альтернативні шляхи діяльності, або також долучатись до економіки спільного споживання, надаючи свої товари у тимчасове користування.

На сьогоднішній день економіка спільного споживання знаходить своє відображення майже у всіх напрямках діяльності людства. Так, наприклад, онлайн-сервіс CouchSurfing дозволяє швидко знайти місце для нічлігу за мінімальну плату. Станом на серпень 2012 року цей сервіс налічував більше 7 мільйонів людей у 246 країнах світу [5]. Спочатку ідея даного сервісу полягала у «створенні надихаючого досвіду», тобто активізації міжкультурного обміну та спілкування людей у дружній неформальній обстановці. Згодом ця ідея набула ще й комерційного значення. Власники будинків отримують кошти від надання в оренду кімнати, а туристи мають змогу забезпечити себе недорогим та комфортним місцем для ночівлі. Даний сервіс досить поширений серед туристів всього світу.

Ще одним поширеним прикладом економіки спільного споживання є каршерінг – вид короткострокової оренди автомобіля з похвилинною або погодинною оплатою, що часто використовується для коротких внутрішньоміських поїздок. Каршерінг передбачає можливість повернути автомобіль в будь-якому з пунктів обслуговування. При наявності великої кількості автоматизованих пунктів оренди в місті каршерінг надає свободу вибору між громадським транспортом та особистим автомобілем в кожному конкретному випадку. Дана концепція користування дозволяє уникнути постійних витрат, які виникають у власників автомобілів. Згідно з дослідженням компанії «Frost&Sullivan», станом на 2011 рік в Європі існувало близько 700 тисяч передплатників на послуги каршерінг. До 2020 року число передплатників має збільшитись до 15 мільйонів осіб, а число доступних автомобілів – до 240 тисяч [6].

Варто зазначити, що явище каршерінга є у певному сенсі конкурентом для виробників автомобілів, тому що воно призводить до зменшення обсягу продажів. Але великі автомобільні концерни, такі, як Toyota, знайшли спосіб зберегти свої доходи за рахунок запуску власних послуг каршерінга.

Загалом, каршерінг має на меті зробити автомобіль більш доступним. Однак, дослідження Інституту транспортних досліджень Каліфорнійського університету свідчать, що інформованість про цю послугу серед осіб, які не володіють автомобілем, знаходиться на низькому рівні [7].

Сьогодні економіка спільного споживання досягла настільки великих масштабів, що концепція спільного володіння поширюється вже не тільки на транспорт та нерухомість, але й на парасольки, гроші, та навіть ідеї.

Так, наприклад, існує некомерційна організація Kiva, яка організувала процес мікрофінансування таким чином, щоб кожен міг отримати безвідсотковий кредит безпосередньо у позичальника. Дана організація вважає своєю місією боротьбу з бідністю шляхом надання можливості підприємцям отримувати кошти на реалізацію ідей, стаючи при цьому фінансово незалежними. Позичальниками виступають люди, які розділяють місію організації і прагнуть допомогти іншим. На 2014 рік у проекті взяли участь більше мільйона чоловік з 79 країн світу, видавши

при цьому позик на 600 мільйонів доларів. Відсоток повернення позик склав 98% [8].

Економіка спільного споживання знайшла свій розвиток і в Україні. На сьогоднішній день в країні діють такі організації як BlaBlaCar та Uber. Вони займаються послугами каршерінга і дають можливість українцям подорожувати з комфортом за мінімальних витрат. Також українці мають доступ до онлайн-сервісів CouchSurfing та Kiva. Тобто кожен мешканець України має змогу, наприклад, отримати або надати безвідсотковий кредит, не залучаючи при цьому посередників.

Незважаючи на те, що Україна має всі необхідні технічні та технологічні ресурси, комерційно концепція спільного споживання в державі розвивається відносно повільно. Причиною цього є недовіра учасників угод один до одного. Тобто панує думка про існування значного ризику того, що одна із сторін не виконає свої зобов'язання.

Оскільки економіка спільного споживання базується, перш за все, на довірі, українцям необхідно звертати увагу на виховання національної порядності та чесності. Навряд чи можливо змінити людей, які звикли діяти нечесно, але цілком можливо не допустити появу нових. Тобто варто зосередити увагу на перевагах концепції спільного споживання, які є особливо актуальними для України. Значна частина населення держави має відносно низький рівень життя, а отже не може придбати речі, які необхідні, але при цьому не підлягають постійному користуванню. Саме розвиток економіки спільного споживання є одним з найкращих шляхів до високого рівня життя населення. Крім цього, дана концепція дозволить зменшити рівень корупції у країні за рахунок відсутності посередників в угодах. Тобто сторони мають можливість дійти згоди без участі третіх сторін.

Також варто зазначити, що рівень розвитку економіки спільного споживання є певним індикатором для інвесторів, оскільки, як вже було зазначено, дана концепція базується на довірі. Таким чином, на думку інвесторів, держава, населення якої переважно порядне та чесне у комерційному просторі, має більш привабливий інвестиційний клімат.

Завдяки спільному споживанню товарів та послуг учасники обміну можуть не лише суттєво заощаджувати, але розширювати свою зону комфорту, подорожувати і знайомитися з новими цікавими людьми.

Висновки. У рамках даного дослідження можна зробити висновок, що економіка спільного споживання несе в собі як нові блага, так і нові загрози. Зазначена вище бізнес-модель сприяє більш ефективному та раціональному використанню наявних ресурсів кінцевими споживачами, дозволяє скоротити відходи та зменшити негативний вплив людини на навколишнє середовище, завдяки зміщенню від індивідуальної власності до спільного споживання. Участь в економіці спільного споживання сприяє розв'язанню проблеми дефіциту робочих місць, дозволяє людям час від часу отримувати додатковий дохід. На нашу думку, економіка спільного споживання містить у собі величезний економічний потенціал для України, але з іншого боку не може регулюватися тими ж засобами та інструментами, якими регулюється економічна система, що базується на ринковому механізмі ціноутворення. Тому держава має ефективно використати цей потенціал, створивши відповідне інституційне середовище для розвитку економіки спільного споживання в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Meagher K. The Birth of the Sharing Economy // Systems of Exchange. . – [electronic resource] // <http://systemsofexchange.org/2013/04/the-birth-of-the-sharing-economy>.
2. Совместное потребление [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Совместное_потребление
3. Статистика Couchsurfing [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/CouchSurfing#cite_note-2
4. Growing Awareness of Peer-to-Peer Carsharing Will Boost Carsharing Rentals in Less Populated Areas in Europe, Says Frost & Sullivan [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.frost.com/prod/servlet/press-release.pag?docid=265313501>
5. Peer-to-Peer Carsharing [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.carsharing.org/research/TSRC/P2Pcarsharing_TRR2014.pdf
6. Kiva (about) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kiva.org/about>
7. The rise of the sharing economy // The Economist (09.03.2013) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economist.com/news/leaders/21573104-internet-everything-hire-rise-sharing-economy>.
8. Економіка спільної участі та її переваги для споживачів : Портал Euronews (12.02.2016) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.euronews.com/2016/02/12/focus-on-the-sharing-economy>.